

DEMOKRATİK KONGO'DA EBOLA PANİĞİ

Serhat Orakçı

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
İHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Orakçı, Serhat. "Demokratik Kongo'da Ebola Paniği", İNSAMER, 05.08.2019.

Analiz

1996 yılında *New African* dergisi için bir araştırma yazısı hazırlayan ve aradan geçen 20 yıla rağmen bir türlü aydınlatılmayan ebola kaynaklı salgınların ABD ordusuna bağlı biyoloji laboratuvarları ile ilişkisinin olup olmadığının izini süren Francois Misser haklı olarak şu soruyu soruyordu: Ebola kaynaklı salgınlar neden hep Afrika'da? Birileri kıtada yeni bir virüsü mü test ediyor? Misser'in bu soruları gizemini hala korumaya devam ederken ebola da yeni salgınlarla adını duyurmaya devam ediyor.

2014-2016 arası dönemde Batı Afrika merkezli ortaya çıkan büyük ebola salgınının üzerinden henüz birkaç yıl geçti. Hatırlanacağı gibi o dönemde ebola krizi Batı Afrika'yı oldukça ciddi sarsmış hatta Batı Afrika ülkelerinin limanlarına gemiler uğramaz olmuştu. 10 binin üzerinde insan kısa sürede hayatını kaybetmiş; ebola mezarlıkları oluşmuştu.

Krizbusefer Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin kuzeydoğusunda bulunan Kivu ve Ituri eyaletleri üzerinden yayılım göstermekte. Ülkede bir yıldır düşük seviyeli bir ebola alarmı söz konusu. Son haftalarda Ruanda, Burundi, Uganda ve Güney Sudan büyük çaplı bölgesel bir krize karşı önlemlerini arttırdılar.

1976'da Başlayan Salgın

Dünya Sağlık Örgütü'nün yayınladığı kayıtlara göre ebola virüsü ilk olarak 1976'nın Haziran-Kasım ayları arasında Güney Sudan'ın Nzara, Maridi, Tembura ve Juba gibi yerleşkelerinde görülmüş salgın bir hastalık. Bu zaman zarfında 284 vaka tespit edilirken 151 kişi kısa sürede hayatını kaybetmiş. DSÖ raporuna göre Nzara'da bir pamuk fabrikasında ortaya çıkan hastalık kısa sürede çok sayıda işçinin hayatını kaybetmesine neden olmuş. Nzara'dan Maridi'ye seyahat eden bazı kişiler üzerinden de bu yerleşkede de ölümler başlamış.

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
İHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Güney Sudan'da cereyan eden salgınla eşzamanlı Demokratik Kongo'nun kuzeyinde Bumba isimli bir bölgede de benzer bir salgın görülmeye başlamış. 44 yaşlarında kilise bünyesinde çalışan Lokela isimli bir adam sıtmaya benzer şikayetlerle 26 Ağustos 1976'da hastaneye gidiyor. Öncesinde Ekvator hattında 12 gün araçla beraberindeki 6 misyonerle seyahat eden bu görevlinin Maboye-Bongo bölgesinde bazı büyük kasabalara uğradığı öğrenilen bilgiler arasında. Bu yolculuk esnasında Yambuku isimindeki bir yerleşkeye 50 km uzaklıkta antilop ve maymun eti satın alıyorlar. Maymun etini yemeseler de antilop etini yiyorlar. Bu olayı takip eden birkaç gün içinde ise bazı sağlık sorunlarının belirmeye başlaması üzerine Yambuku'daki tek hastaneye gitmeye karar veriyor.

Kısa sürede başka hastalar da benzer şikayetlerle Belçikalıların 1935'den beri bu bölgede işlettiği Yambuku Katolik Hastanesine başvuruyor. Ülkenin başkenti Kinşasa ise olayı ancak 20 gün sonra öğreniyor. Hastalığa yakalanan Belçikalı bir hemşire Kinşasa'ya gönderilmesinin üzerinden kısa bir sürede hayata veda etmiş. Bir ay gibi kısa bir zaman zarfında hastanede çalışan 17 personelden 11'i Ebola nedeniyle hayatını kaybetmiş. Bu ilk salgının sonunda 318 vaka kaydedilirken 280 ölüm gerçekleşmiş. 38 hastada ise iyileşme görülmüş. Yapılan incelemelerde hastalığın Sudan'ın Güney kesimindeki Nzara kasabasından geldiği tespit edilmiş. Demokratik Kongo'nun kuzeyinde yaşanan bu olaya konuyla ilgili uluslararası kuruluşların müdahil olması ise salgının çıkışından ancak yedi hafta sonra gerçekleşebilmiş. Konuyla ilgili araştırma yapan komisyon birçok soruya yanıt bulamamış. Olay yerine vardıklarında salgının etkileri zaten yok olmak üzereymiş zaten.

1976 yılından buyana Demokratik Kongo Cumhuriyeti çeşitli kereler ebola salgınlarına sahne olmuş ancak hiç bugün olduğu kadar ölümcül olmamış. Son bir yılda 170 bin insanın aşılmasına rağmen ülkede ebola kaynaklı ölümlerin sayısı 1.800'ü geçti ve son günlerde Goma şehrinde görülen vakıalar giderek

artmaya başladı. Önlem olarak Demokratik Kongo-Ruanda sınırı kapatıldı.

Ebolanın Uluslararası Boyutu

Ebola krizleri Afrika'daki kırsal köy kliniklerinden Batı'daki son derece teknolojik laboratuvarlara uzanan ve bu nedenle uluslararası boyutu bulunan bir hadise. 2014-16 döneminde Batı Afrika'da baş gösteren kriz süresince Batılı ilaç şirketleri durumu avantajların çevirmek için adeta yarıştılar. Farklı laboratuvarlar aşı geliştirebilmek ve DSÖ'ne satabilmek için çaba sarf ettiler. Şu an DSÖ'nün elinde bir aşı bulunmakta.

Kriz aynı zamanda Afrika'da nüfuzunu genişletmek isteyen yeni aktörler için de uygun bir ortam sağlıyor. 2014-16 krizini lehine dönüştüren aktörlerden biri de İsrail'di. Son yıllarda dış politikasında Afrika'ya özel bir sayfa ayıran İsrail ebola odaklı yardımlarla Batı Afrika'da adından sıkça bahsettirdi. Batı Afrika ülkelerine ısıya dayanıklı özel karantina çadırları ve infrared kameralar sağlayan İsrail teknoloji firmaları 8,75 milyon dolar tutarında transfer gerçekleştirmişler.

Ebola sadece Afrika'da zaman zaman ortaya çıkan bir salgın hastalık olarak kalmayıp artık Afrika'nın 21.yy'daki imajını da yakından ilgilendirmeye başladı. Ölümcül virüsün şu ana kadar Afrikalı bir görünüme sahip olması kıta imajını oldukça olumsuz etkiliyor. 20.yy'da sık sık yaygınlaşan AIDS ile anılan kıta 2014 yılından beri daha çok ebola ile anılmaya başladı.

Ebola için Kritik Dönemeç

Geçtiğimiz Mayıs ayında Güney Sudan'a gittiğimde havalimanına varır varmaz ebola teşhis takımı yolcuları karşılamış ve vücut sıcaklıklarımızı ölçerek çeşitli formlar doldurtmuştu. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ne komşu ülkeler bir süredir teyakkuz halindeler; Kongo ile sınırlarında kontrolleri sıkılaştırdılar. Ruanda devleti son olarak sınır kapısına el yıkama ve temizlik üniteleri kurmaya başladı.

Son bir yılda 3 binden fazla ebola vakasının kayda geçtiği Demokratik Kongo’da krizi olağandışı hale getirebilecek etkenler de söz konusu. Salgının yayılım gösterdiği eyaletler aynı zamanda ülkenin yeraltı kaynakları bakımından en zengin bölgesi. Bu bölge ülkedeki iç savaşa bağlı olarak zaman zaman silahlı çatışmalara da sahne olmakta. Goma ve çevresi yakın zamana kadar M23 isyancılarının yoğun faaliyet gösterdiği yerlerin başında gelmekteydi.

Demokratik Kongo’da bir yıl aradan sonra ebola krizinin kritik bir aşamaya gelmesi Kuzey Kivu’nun başkenti 1 milyon nüfuslu Goma’da

yeni vakaların görülmeye başlamasıyla oldu. Uganda ve Ruanda sınırlarına çok yakın bir lokasyonda bulunan Goma şehri 1994 Ruanda soykırımı esnasında ismi duyulan kozmopolit bir yer. Ruanda’daki soykırımdan kaçanların sığındığı bir mülteci şehri. Bir yıldır yayılım gösteren ve Dünya Sağlık Örgütü’nün karantinaya almaya çalıştığı ebolanın Goma’da görülmesi demek kontrol edilemediğinde krizin çabucak Ruanda, Uganda ve Burundi gibi ülkelere sıçrama yapabileceği anlamına geliyor. Krizin Demokratik Kongo’yu aşır bölgesel hale gelme riski artarken krizle mücadele konusunda giderek daha fazla uluslararası koordinasyon gerekiyor.

